

Het concept-reglement op het beheer der kerkelijke goederen enz. beoordeeld

<https://hdl.handle.net/1874/234477>

mm 10888

BR.1870.I.7.

1870 I, 2

Van den Schoywer

Het Concept-Reglement

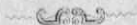
OP HET

BEHEER DER KERKELIJKE GOEDEREN enz.,

BEOORDEELD

DOOR

H. STEENBERG.

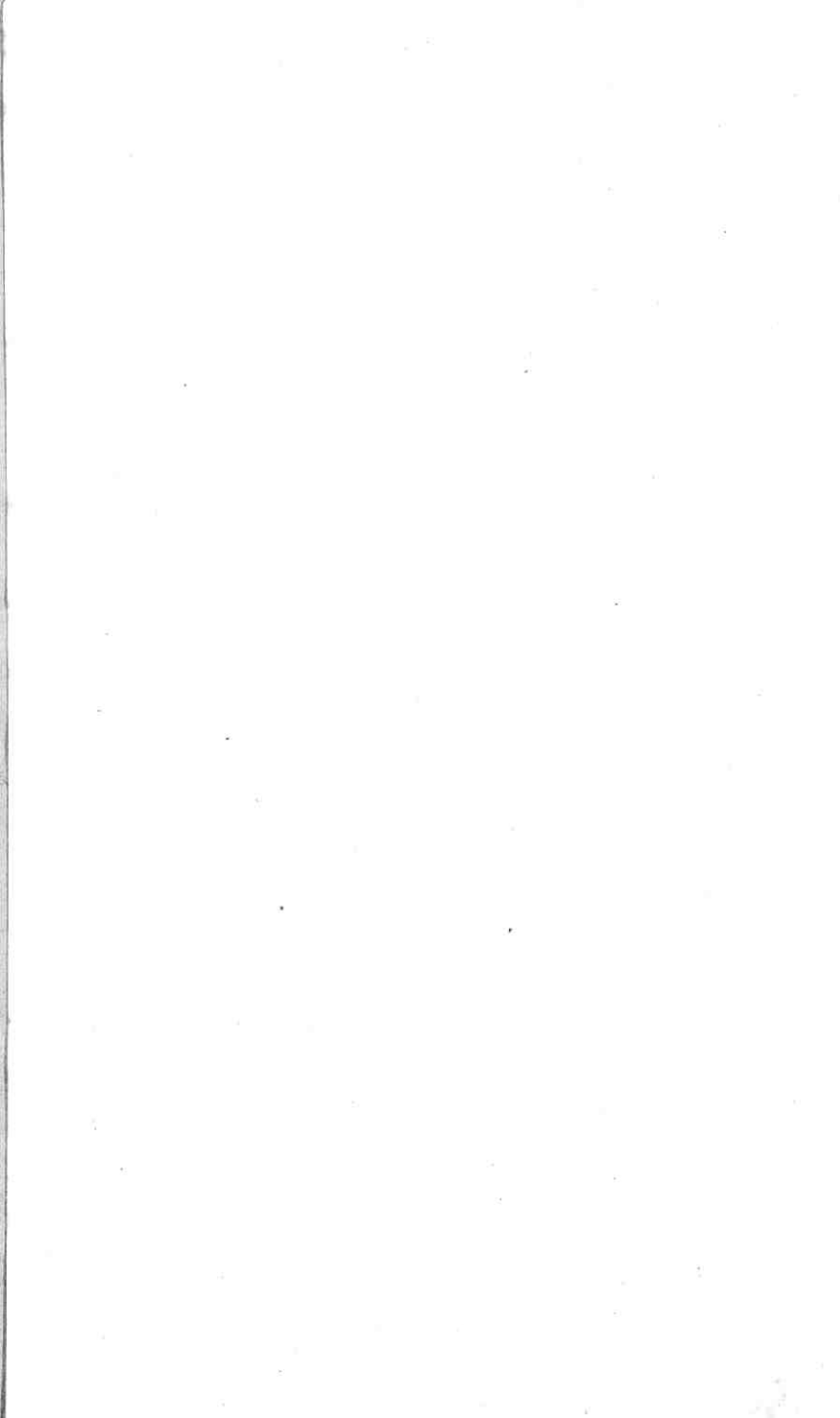

•

AMSTERDAM,
J. H. & G. VAN HETEREN.

1870.

HET CONCEPT-REGLEMENT.

Het Concept-Reglement

OP HET

BEHEER DER KERKELIJKE GOEDEREN enz.,

BEOORDEELD

DOOR

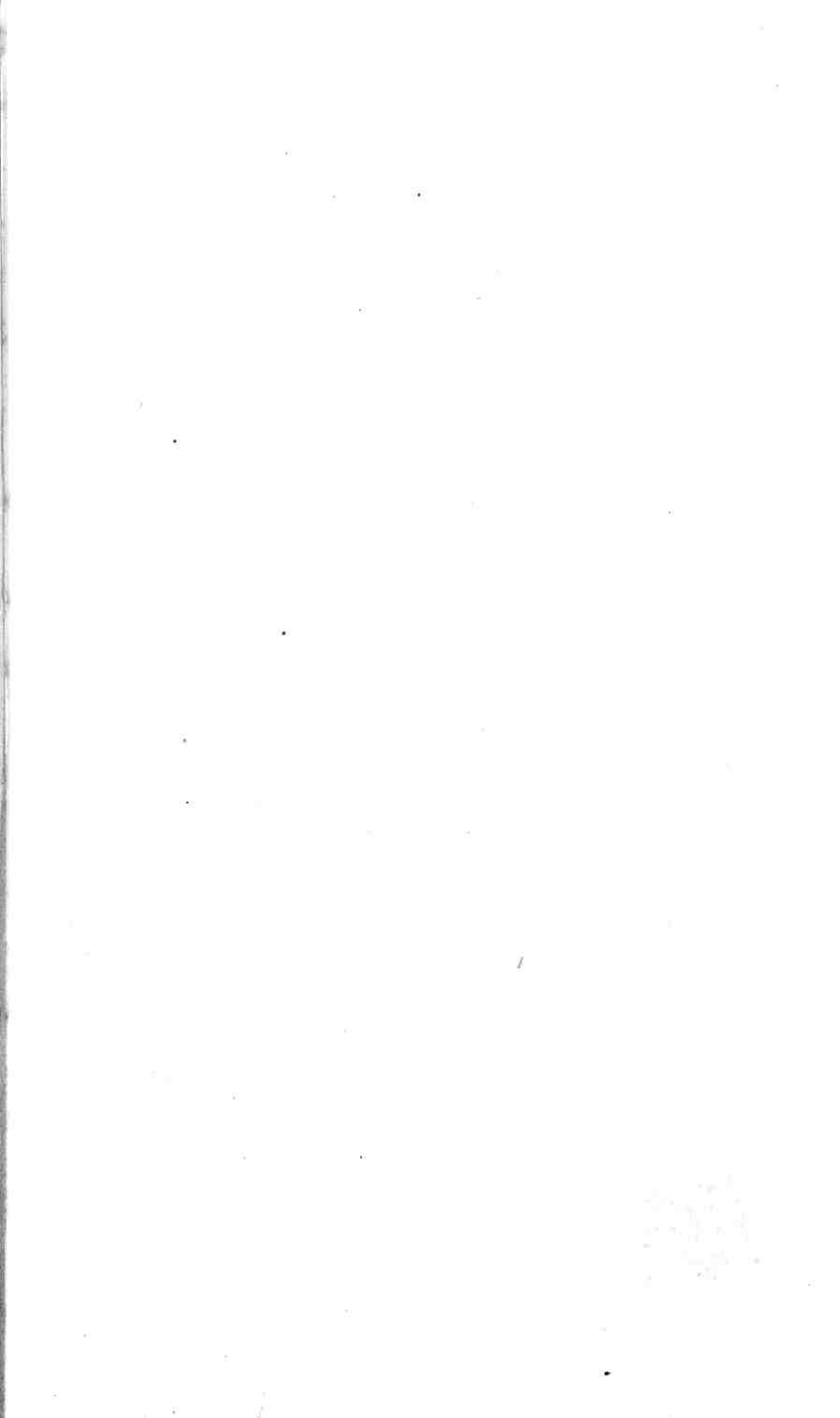
H. STEENBERG.

AMSTERDAM,

J. H. & G. VAN HETEREN.

1870.

Ruim vier jaren geleden gaf de Regering te kennen, dat zij zich voortaan wenschte te onthouden van alle inmenging in het beheer der kerkelijke goederen bij de hervormde gemeenten. Het bekende Kon. Besluit van 9 Februarij 1866, Staatsblad n°. 10, verscheen, en aan het daarbij ingestelde Algemeen Collegie van Toezigt werd de taak opgedragen, om gedurende drie jaren het gewijzigd Staats-toezigt uitte oefenen. In dien tusschentijd konden er door de kerk maatregelen genomen worden, om de administratie op vasten en duurzamen voet te regelen, en het toezigt daarop zuiver kerkelijk te maken. Dit besluit, waarbij de nadeelen van een eensklaps terugtreden der regering voorkomen werden, getuigde van den ernst, waarmede zij de scheiding van Kerk en Staat voltooijen wilde. Teregt begreep zij, dat aan de Hervormde Kerk gelijke vrijheid moest verzekerd worden, als andere gezindten genieten, en dat hare regtstreeksche tusshenkomst bij het beheer der kerkelijke goederen,

als een uitvloeiſel van oude en verouderde toeaſtanden, een einde nemen moeaſt. De voogdij, waaronder de kerk ſtond, werd opgeheven en aan haar goedvinden werd overgelaten, hoe zij voortaan hare eigendommen beheeren wilde. Hiermede wedervoer der kerk regt, en daarom verdient de maatregel erkenning en goedkeuring.

Het opgetreden Algemeen Collegie, den omvang van zijn mandaat willende kennen, deed onderzoek naar de bevoegdheden, hem bij Art. 5 van het Beſluit overgedragen, en vernam al ſpoedig, dat het niet meer dan een adminiſtratief gezag bezat. Bepaaldelijk was de wetgevende of reglementerende magt buitengesloten. Zonderlinge poſitie voor het Collegie! Het was aangewezen om de noodzakelijke regeling van het beheer te leiden, en het kon niet leiden, omdat hem de magt ontbrak. Het Beſluit was gebrekkig, en ruim twee jaren gingen er verloren met het beraadſlagen of, en zoo ja, hoe in die leemte moeaſt voorzien worden. De Miniſters van Herv. Eeredienſt wiſſelden elkander af, en ten ſlotte ſchreef de Miniſter van Boſſe, geheel in ſtrijd met zijnen voorganger, dat op geene aanvulling van het Kon. Beſluit te rekenen was, tevens herinnerende aan het ten einde ſpoeden van den geſtelden termijn. Kon dus niet aan het Algemeen Collegie de ſchuld geweten worden van het aanmerkeliijk tijdverlies, maar aan het weifelen der regering, het was dan ook niet meer dan billijk, dat de termijn verlengd werd, zoo er nog iets gedaan zou kunnen worden. Nu er van regeringswege niets meer te verwach-

ten was, moest naar andere middelen worden omgezien om de gevreesde heerloosheid te verhoeden, en de kerkelijke goederen niet aan anarchie en wanorde ten prooi te geven.

Wie zou handelend optreden en het initiatief nemen? De kerk, en wel door haar vertegenwoordigend ligchaam, de Synode, scheen het eerst geroepen en het meest bevoegd. Niet om als hoogste kerkbestuur ook de regeling van het beheer zich toe te eïgenen en hare reglementerende kracht ook op dit gebied te openbaren, maar om het daaraan te leiden, dat eene constituante in het leven trad. De Synode had immers het grootste belang bij deze organisatie. In hare grondwet staat geschreven, dat „de algemeene belangen der gemeenten haar toevertrouwd zijn” (Art. 55), en mede „dat omtrent de administratie „der bijzondere kerk-pastorij-custorij en andere gemeentefondsden nadere bepalingen ontworpen zullen worden” (Art. 65). Zij schrijft aan de lagere besturen voor: „het acht geven op de administratie der kerkelijke goederen,” (Art. 43) en: „des noodig zich in verband te stellen met het provinciaal collegie van toezigt” (Art. 51). Zoo zeer was eene vroegere Synode overtuigd, dat de kerkelijke regeling van het beheer van haar uitgaan moest, dat er reeds een ontwerp in gereedheid gebragt en voorloopig vastgesteld was, hetwelk evenwel in haar archief is blijven rusten. De bevoegdheid der Synode werd betwist; de gemeenten waren ongeneigd het staatsgezag geheel te laten varen; de vrees voor klerikalisme sprak luide;

in één woord, de Synode bezweek voor den drang der omstandigheden. Was het de herinnering aan die vruchteloze pogingen, of de waarschuwend opgeheven vinger van de tweede reserve, waarmede het algemeen reglement door de regering goed gekeurd was, dat zij geene roeping gevoelde om de leiding der organisatie ter hand te nemen? Althans zij bepaalde zich tot de afvaardiging van drie leden uit haar midden, om in het algemeen collegie, van staatswege ingesteld, zitting te nemen; zij wachtte de handelingen van dit collegie lijdelijk af; zij hield zich strikt binnen de grenzen van hare magt, en gaf haar vertrouwen te kennen, dat de te nemen maatregelen van dien aard zullen zijn, dat zij daaraan, voor zooveel noodig, medewerking zal kunnen schenken.

Indien de Synode geen lust of moed gevoelde, om eene zuiver kerkelijke regeling van het beheer in het leven te roepen, lag het wel voor de hand, dat het Algemeen Collegie de leiding der organisatie beproeven moest. Diep doordrongen van het besef, dat er een band moet zijn, die alle gemeenten omvat, eenheid in de kerken aanzien van het beheer, en dat de regeling door iedere gemeente met groote gevaren gepaard gaat, achtte het zich boven anderen geroepen om de handen aan het werk te slaan. Het erkende ten volle dat het geen magt, geene bevoegdheid tot regelen bezat, maar het stond toch met ieder lid der kerk gelijk, om als *negotiorum gestor* optetreden. Geheel vrijwillig, geheel onaf-

hankelijk van de bevoegdheid, aan het Kon. Besluit van 9 Februarij 1866 ontleend, zou het handelen in naam van de Kerk. Voor alle dingen moest er een wetgevende vergadering gevormd worden, met het noodige gezag bekleed om het beheer te regelen. En nu trad het Besluit tot voorloopige organisatie van den 12^{den} October 1868 in de wereld, waarbij de benoemingen van nieuwe kerkelijke beheerders voorgeschreven, en de midelen aangewezen werden, om de wenschelijk geachte regeling tot stand te brengen. Het voorgestelde plan droeg den vorm van een besluit, maar was indedaad een voorstel. Verder kon het algemeen Collegie niet gaan, krachtens het standpunt waarop het zich plaatste. Verbindende voorschriften kon het niet geven, omdat het niet het minste gezag had en geene bevoegdheid om te bevelen. De gemeenten waren vrij om het plan tot organisatie aantenemen of te verwerpen, doch aangenomen zijnde, zou het verbindend en daardoor regtgeldig worden.

Dit Besluit van 12 October 1868 heeft aan het thans fungerend Algemeen Collegie van Toezigt het leven geschonken, dat, ofschoon voor het meerendeel uit dezelfde personen bestaande als vroeger, toch niet meer aan den Staat zijn gezag ontleent. Geroepen om de nadere regeling van het beheer te ontwerpen, heeft het een nieuw reglement op dat beheer te zamengesteld en aan de verschillende Provinciale Collegiën verzonden. Moe-ten deze op dit Concept gehoord worden, ook de ker-

kelijke administratiën, die zich aan de voorloopige organisatie aangesloten hebben, zullen gelegenheid bekomen om hare bedenkingen ter kennis van het Alg. Collegie te brengen. » En zoo wordt dit Concept als 't ware der geheele Ned. Hervormde kerk ter beoordeeling aangeboden, onder billijke verwachting, dat het, zooveel noodig verbeterd, aan een harer groote belangen, aan het behoud en aan een geregeld beheer van de goederen en fondsen aan hare ceredienst toegewijd, bevorderlijk zal mogen zijn.»

Als lid van het Provinciaal Collegie van Toezigt ge-roepen om mijn oordeel over dezen arbeid van het Alg. Collegie uit te spreken, is het mij niet ondienstig voorgekomen zulks in het openbaar te doen. Niet dat mijne opinie zoozeer verdient ter algemeene kennis te komen, maar omdat ik openbare bespreking van het reglement zoo nuttig acht. Het betreft hier inderdaad een zeer groot belang van onze kerk en hare gemeenten. Geen lid der kerk kan omtrent de administratie van zoo aanzienlijke goederen en fondsen en het toezigt daarop onverschillig zijn. Goed is het, dat bij eene nieuwe organisatie als deze, de gedachten van velen zich uitspreken. Naarmate de loffelijke en ijverige pogingen van het Alg. Collegie meer tegenstand ontmoeten, is er te scherper toe te zien, of deze regeling goedkeuring en toejuiching verdient. Is het reglement eenmaal vastgesteld, dan zal het hoogst bezwaarlijk zijn, daarin te wijzigen, en teregt moet de deur voor veranderingen niet te gemakkelijk ge-

opend kunnen worden. Wij moeten ons voorstellen dat deze regeling vast en duurzaam zal zijn. Wie derhalve op eene goed kerkelijk beheer prijs stelt, late de gelegenheid, hem aangeboden, niet voorbijgaan, maar deele open en rond zijne gedachten mede. De zaak der organisatie, die ons ter harte gaat, zal daarbij winnen, en, ik houd er mij op goeden grond van overtuigd, ook de meest gestrenge beoordeeling zal den ontwerpers welkom zijn.

Mijne opmerkingen hebben voornamelijk ten doel om de aandacht te vestigen op de beginselen, van welke het concept-reglement uitgaat, en op den grondslag, waarop het steunt. Ik wensch na te gaan, of deze organisatie voldoet aan de eischen van geworteld te zijn in de gemeente en een zuiver kerkelijk karakter te bezitten; of de zelfstandigheid der gemeenten genoegzaam in het oog gehouden, en aan de eenheid en uniformiteit het bijzonder belang niet opgeofferd is; en of deze organisatie van het beheer en het toezigt daarop, grond oplevert voor de verwachting, dat zoovele gemeenten, die aan het Besluit van 12 October 1868 geen of geen volledig gevolg gegeven hebben, voor haar gewonnen zullen worden en tot haar toetreden.

Naar mijne overtuiging mist de organisatie eenen vasten grondslag. Zij staat niet op den bodem der gemeente. Dit reglement kan geene verbindende kracht erlangen, tenzij de gemeente er bepaald hare goedkeuring aan ver-

leent. Ik weet het, dat dit oordeel afwijkt van het stelsel van het Algemeen Collegie, het welk langs geheel anderen weg verbindende kracht en regtsgeldigheid voor zijn reglement zoekt te verkrijgen. Oorspronkelijk deelde het ook in de meening, „dat van het standpunt van dit collegie, het ontwerpen van een concept-reglement op het beheer en toezigt der kerkelijke goederen, *en het onderwerpen van dat concept-reglement aan de goedkeuring der verschillende gemeenten*, door tusschenkomst der kerkvoogdijen en andere beheerders der kerkelijke goederen, *het eenig voorhanden en meest raadzaam middel* is om tot eene regeling der administratie van de kerkelijke goederen te geraken.” Spoedig heeft het echter dezen goeden weg verlaten, om pogingen te gaan aanwenden, alsnog van de regering magtiging te verkrijgen tot het zamenstellen van algemeen bindende voorschriften. En had men nu mogen verwachten, dat, na het weigeren van die magtiging, het Alg. Collegie tot dat eenig voorhanden en meest raadzaam middel terugkeeren zou, het blijkt dat het zulks niet heeft gewild, en voorbedachtelijk eenen anderen weg heeft gekozen.

Wij gaan uit van de stelling, dat de goederen en fondsen, van welke hier sprake is, het bijzonder eigendom der gemeenten zijn. Onder welken titel zij aan de gemeenten behooren, moge betwistbaar zijn, maar vast staat het, dat zij niet het eigendom zijn van de kerk of het kerkgenootschap. Ook het Alg. Collegie is deze zienswijze toegedaan. Sprak het vroeger nog van „de kerkelijke

goederen *bij* de gemeenten," en was deze uitdrukking met opzet gekozen, ten einde de vragen omtrent den eigendom dier goederen onaangeroerd te laten, thans heeft het aan het hoofd van zijn concept-reglement geschreven.... „kerkelijke goederen en fondsen *der* Hervormde Gemeenten..." Het erkent derhalve deze leer als de ware, dat het de goederen geldt, wier beheersregeling regtens aan de gemeenten toekomt, en dat de gemeenten als zedelijke lichamen van privaatrechtelijke aard moeten beschouwd worden. Die concessie is, ten aanzien van het standpunt door het Alg. Collegie ingenomen, van grooter beteekenis dan het oppervlakkig schijnt. Zoolang men de autocratie der gemeenten, op den privateigendom steunende, miskende, kon en moest men pogingen in het werk stellen tot bevestiging der eenheid van de kerk. Doch bij de erkenning van de zelfstandigheid en onafhankelijkheid der gemeenten, ten aanzien van het beheer harer goederen, kan er geene centralisatie plaats vinden dan met toestemming van de gemeenten zelve. Het verdient de opmerking, dat deze veranderde zienswijze van het Alg. Collegie zeer recent is. De erkenning van het privaatvermogen der gemeenten had nu consequent moeten doorgevoerd en toegepast worden, en tot het resultaat leiden, dat aan geene organisatie van beheer te denken valt, wanneer de gemeenten daarover niet geraadpleegd zijn en daartoe toestemming en magtiging gegeven hebben.

En laat ons eerlijk zijn, dit laatste is niet geschied,

althans niet overal. Ja, ik meen zelfs, dat er gemeenten zijn, waar het verzoek van sommige leden, om over de uitvoering van het Besluit tot voorloopige organisatie de gemeente te raadplegen, een weigerend antwoord heeft bekomen. Dit Besluit is in de meeste plaatsen ten uitvoer gelegd, zonder dat men zich helder en klaar bewust was omtrent zijne strekking en beteekenis. Vele kerkvoogden hebben niet verstaan, dat het een *voorstel* aan de gemeente is, in den *vorm van een besluit*, en gemeend, dat een besluit, van zulk een hooggeplaatst Staatscollegie uitgegaan, alleen ten uitvoer gelegd moest worden. Zij zagen niet in, dat het hier niet het bij Kon. Besluit van 9 Februarij 1866 ingestelde Algemeene Collegie van Toezigt gold, maar de *negotiorum gestor*, die geene bevoegdheid noch magt bezat tot eenig bindend besluit. De kerkvoogden hebben gehoorzaamd aan de Staatsmagt, en zijn door het besluit op een verkeerden weg geleid. Door de uitvoering van het besluit, is het voorstel begraven. De bijzaak is hoofdzaak geworden. De vraag, of de gemeente bereid is om mede te werken tot gemeenschappelijke organisatie, is achter gebleven, ja, men heeft geweigerd die te doen, en is overgegaan tot de keuze van notabelen. Of de gemeente al of niet wilde overgaan tot het doen dier keuze, kwam niet in aanmerking. De kiezers, die opkwamen, hebben bij meerderheid van stemmen notabelen benoemd; door notabelen zijn kerkvoogden gekozen, en deze nieuwe titularissen hebben in eene

gecombineerde bijeenkomst naar de provinciale kiesvergadering afgevaardigd. Langs dien weg zijn de tegenwoordige collegiën van Toezigt en ook het Algemeen Collegie zamengesteld, dat, op grond van Art. 24 van het Besluit van 12 October 1868, zich tot de nadere regeling van het beheer gerechtigd acht. Indien mij niet alles bedriegt, dan is het zonneklaar, dat het regt der gemeenten, die zich over de bereidwilligheid tot organisatie niet uitgesproken hebben noch konden uitspreken, is miskend en verkort, en behoeven zij, diensvolgens zich door niets verbonden te achten. De simpele daad, door sommige leden der gemeente verrigt, om op commando van kerkvoogden nieuwe notabelen te benoemen, heeft de gemeente tot niets verplicht. Het beweren van het Alg. Collegie, dat het besluit, uitvoering erlangende, tot *wet* wordt, heeft alleen beteekenis in dezen zin, dat de gemeente als zoodanig zich over het voorstel uitspreekt en het aanneemt. Waar dit niet geschied is, kan de gemeente de verbindende kracht van het voor ons liggend reglement niet erkennen, en evenmin het regt van het Algemeen Collegie, waarmede het als wetgever optreedt.

Gaat onze beschouwing omtrent het regt der gemeenten door, dan vloeit daaruit noodwendig voort, dat het beheersreglement alleen voor die gemeenten verbindend is, die zich met klare bewustheid over het voorstel tot voorloopige organisatie uitgesproken en dit aangenomen hebben, en daarna overgegaan zijn tot de benoeming van

notabelen. Geldt dit nu van de 954 gemeenten, waarvan de memorie van toelichting bij het Wetsontwerp tot verhooging van Hoofdstuk VII. C der Staatsbegrooting gewaagt? En hebben wij de uitdrukking, dáár voorkomende, dat 391 de beslissing zich voorbehouden hebben, in dezen zin optevatten, dat de *gemeenten* slechts voorwaardelijk zich verbonden hebben tot medewerking, en wachten willen op de kennismaking met het reglement? Zoo ja, dan is het in het belang der zaak dringend noodig, dat openlijk geconstateerd worde het feit, dat er in al die 954 gemeenten nog iets meer gedaan is dan het benoemen van notabelen. Om misverstand te voorkomen en elken twijfel aan den regtsgrond van het reglement weg te nemen is het goed, duidelijk in het licht te stellen, dat de uitdrukking volkomene waarheid bevat: „die gemeenten hebben zich vrijwillig met de voorstellen van het algemeen collegie van toezigt vereenigd.”

Er bestaat begripsverwarring, waartegen men op zijne hoede moet zijn. De vrijwillige toetreding van de gemeente tot de voorloopige organisatie is streng aftescheiden van de handeling der kerkvoogden, om overeenkomstig het Besluit, notabelen te doen benoemen. Men meene toch niet, dat het eerste in het laatste opgesloten ligt. Die benoeming zegt weinig; op het eerste komt alles aan. De gemeente behoudt aan zich het regt van beheer harer goederen en fondsen, en oordeelt alleen over de wijze, waarop dit beheer gevoerd zal worden, tenzij zij van haar regt afstand doet en dit aan anderen opdraagt.

Heeft zij die opdracht niet verleend en de regeling niet overgelaten, dan behoeft zij zich aan geene andere bepalingen te onderwerpen, dan die zij zich zelve stelt. Ook na de benoeming van notabelen, staat zij vrij en in hare regten onverkort, tegenover dit reglement. Zij is door niets en tot niets wettig gebonden. De invoering er van kan zij beletten, op grond dat zij er hare goedkeuring niet aan schonk. De regeling is buiten haar omgegaan. Welk een regtstoestand! Waarom zoo ligtvaardig met zulke groote belangen omgegaan! Waarom niet den eenigen, veiligen weg ingeslagen om deze regeling van het beheer aan de goedkeuring der gemeenten te onderwerpen? Zonder die goedkeuring toch valt de hechte grond, waarop de organisatie steunen moet, weg, en zijn bij- en na de invoering de schroomelijkste gevolgen te verwachten. Naar mijn inzien is eene eindstemming over dit reglement door de gemeenten onmisbaar.

Het verwondert ons, dat het Alg. Collegie, na de erkenning van het regt der gemeenten en met het oog op den tegenstand van velen, niet tot het besluit gekomen is om deze regeling aan de stemming der gemeenten te onderwerpen. Wij hebben te vergeefs gezocht naar licht in de memorie van toelichting, bij het reglement gevoegd, en meenden dat een zoo gewigtig punt niet met stilzwijgen had moeten voorbijgegaan zijn. Of zou de vermelding aangaande het vaststellen van plaatselijke reglementen daarvoor dienen kunnen? Maar ook die vaststelling geschiedt zelfs niet door de gemeente, blijkens

art. 23 (waar het woordje „of notabelen” zeker veranderd en gelezen zal moeten worden „en notabelen.”) Blijf der gemeente nog maar het regt, om bij monde van hare stengeregtigde leden zich over het al of niet goedkeuren van haar eigen reglement uittespreken, zoo ware die regeling als de uitdrukking van haar verlangen te beschouwen, doch ook dit wordt haar niet toegestaan.

Met een enkel woord gewagen wij ook van het gemeentebeg. ip. Het stelsel, bij het Besluit gevolgd, is ook in dit reglement gehandhaafd. Door de gemeente hebben wij de meerderjarige manslidmaten te verstaan. Omdat het gevoelen door dezen uitgesproken als de zuiverste uitdrukking van den wil der gemeente beschouwd moet worden, en er alzoo overeenstemming bestaat in zaken van beheer en bestuur, daarom geeft het Alg. Collegie aan deze opvatting de voorkeur. Het mag intusschen niet voorbij gezien worden, dat zij willekeurig en aan bedenking onderhevig is. Wie geeft toch aan het Algemeen Collegie de bevoegdheid, om aan zoovele leden der gemeente het regt te onthouden om te oordeelen over het beheer? Een beroep op de analogie met het bestuur der kerk doet hier weinig ter zake. Bij de kerkelijke administratie heeft zulk een uitgebreid kiesregt nooit bestaan. Wel geeft art. 9 gelegenheid tot invoering van eenen census of van andere beperkende voorwaarden tot uitoefening van het stemregt, maar die census is niet verplichtend gesteld. Was er zooveel bezwaar om den bij de kerkelijke administratie gebruike-

lijken regel, waaraan de gemeenten zonder tegenstreven gehoorzaamden, te behouden? Is er niet door kerkvoogden van onderscheidene gemeenten op aangedrongen, om de stembevoegdheid in zaken van beheer niet uit te breiden? En leest nu art. 9 van het concept! Aan de eene zijde wordt het stemregt toegekend aan de meerderjarige manslidmaten, wien nog bovendien een census kan worden opgelegd, en aan de andere zijde kunnen ook mansleden toegelaten worden. De willekeur van het stelsel treedt hier voor den dag. Zuiver kerkelijk is alleen het beginsel van lidmaatschap. De lidmaten worden als mondig beschouwd, en bevoegd om in zaken van bestuur en beheer handelend optetreden. Eene afwijking van het beginsel ter zake van een of ander exceptioneel geval, schijnt niet voldoende gewettigd. De begeerte om lidmaat te worden zal er niet door aanwakkeren, en de overeenstemming tusschen bestuur en beheer niet door vermeerderen. Art. 9 moet onzes inziens groote verandering ondergaan, en zie ik wel, dan is ook in de vaststelling van dit kiesregt bij het beheer, eene reden te meer gelegen, om den wil der gemeente in dit opzigt te raadplegen.

Is de autonomie der gemeenten aan geen twijfel onderhevig, dan behoort ook het concept-reglement dit beginsel zooveel mogelijk te eerbiedigen. Bij herhaling had het Algem. Collegie verklaard, dat het in geen opzigt de gemeente belemmeren wilde in het beheer harer goederen en fondsen. Verre verwijderd was het

van de bedoeling om iets te bepalen omtrent het bezit, of aanleiding te geven tot de vrees, dat rijkere gemeenten de armeren zouden moeten steunen. Het wilde geene aanmatiging of overheersching, maar door onderlinge samenwerking eene gewenschte regeling tot stand brengen. Teregt begreep het, dat de gemeenten, van den staatsband ontslagen, niet belust zouden zijn op het juk der kerk, en om de verkregene vrijheid terstond weder prijs te geven. En toch moet bij eene organisatie het algemeen boven het bijzonder belang in het oog gehouden worden. Volkomene vrijheid en onafhankelijkheid zijn bij eene gemeenschappelijke regeling niet bestaanbaar, want de band van vereeniging beperkt en bindt. Bij de regeling der gemeenschap komt het slechts aan op de juiste grenzen der bijzondere vrijheid. Zoo er dus genoegzame ruimte gelaten is voor plaatselijke omstandigheden en gewoonten, en het boven het gemeentelijk beheer gestelde gezag zich tot enkel toezigt bepaalt, zal men niet kunnen klagen, dat de vrijheid en zelfstandigheid der gemeenten zijn geschonden. Overeenkomstig zijne roeping heeft het Alg. Collegie voornamelijk het toezigt op het beheer te regelen, dat ieder blijve binnen de grens van zijnen kring; dat de goederen en fondsen der gemeente beantwoorden aan hunne bestemming en in geenerlei opzigt gebezigd worden tot iets, wat aan die bestemming vreemd is; dat misbruiken gekeerd en de gemeenten in het ongestoord genot harer regten en voorregten gehandhaafd worden.

Gaat de wetgever verder, en grijpt hij in de huishouding der gemeenten te diep in, dan loopt hij gevaar, dat zij zich aan zijn gezag onttrekken en het juk, dat hij haar opleggen wil, van zich werpen, om zelve te gaan regelen. Het is niet meer de Souverein, die van zijn koninklijke magt gebruik maakt om te organiseren, maar een kerkelijk ligchaam, dat met gemeenten te doen heeft, die wakker zijn op het punt van hare zelfstandigheid en autocratie. Noodig is het derhalve dit concept-reglement naauwkeurig na te gaan, om later zich niet over bezwarende bepalingen en voorschriften te moeten beklagen. Iedere kerkelijke administratie wikke en wege deze regeling van het beheer, en zie of er plaats is voor hare bijzondere omstandigheden. Maar niemand verzuime de gelegenheid om zijne bedenkingen te brengen ter plaatse, waar het behoort.

Oppervlakkig schijnt het, dat zulk een grondreglement zeer kort en beknopt kan zijn. Bij het eerbiedigen van de autonomie der gemeenten kan de wetgever zich bepalen tot algemeene regelen en beginselen, en de uitwerking en toepassing van deze aan de onderscheidene gemeenten overlaten. De eenheid der kerk is dan verkregen, en dit is genoeg. Intusschen wordt ons hier een reglement voorgelegd, uit niet minder dan 80 artikelen bestaande. De vroegere provinciale reglementen, waarin het beheer en toezigt tot in de kleinste bijzonderheden geregeld zijn, hebben, op eene enkele uitzondering na, een geringeren omvang. Die uitgebreidheid van het concept wekt wel

het vermoeden, dat al te veel in bijzonderheden getreden zal zijn, en een vlugtige inzage bevestigt zulks. Het Alg. Collegie heeft de *nadere* regeling, in art. 24 van het Besluit van 12 Oct. 1868, in ruimen zin opgevat, en ik zou niet durven beweren, dat allen daarbij gedacht hebben aan een volledig uitgewerkt reglement als dit. Waartoe die groote uitvoerigheid? Waarom zich niet tot hoofdtrekken, tot eene grondschemts beperkt? Is het, omdat men ook zoo gaarne eenvormigheid verlangt? Wij vinden een antwoord hierop in de memorie van toelichting: „de stelling schijnt niet gewaagd, dat er betrekkelijk „niet weinige gemeenten zullen zijn, waar men, òf van „de beperktheid der fondsen, òf uit andere oorzaak, „geene aanleiding, immers minder lust zal vinden, om „de kerkelijke administratie aan bepaalde voorschriften „te binden, en toch ook voor zulke kan het van belang „wezen, dat het beheer harer kerkelijke goederen behoort „lijk zij geregeld.” De wijdloopigheid is derhalve in het belang en gemak van die gemeenten, die anders om de eene of andere reden niet behoorlijk het beheer zouden regelen. Het algemeene reglement is dus vervaardigd met het doel, om tevens, met geringe wijziging, tot plaatselijk reglement te kunnen dienen. Omdat er gemeenten zouden kunnen aangetroffen worden, die de kerkelijke administratie niet aan bepaalde voorschriften zouden binden! Maar mag dat verondersteld worden? is dat denkbaar? vereischt het opstellen van een plaatselijk reglement zoo veel kosten, zooveel bekwaamheid? Zouden er waarlijk

gemeenten kunnen zijn, en zelfs vele gemeenten in onze vaderlandsche kerk, van welke die uitspraak gelden moet? Het komt mij voor, dat deze beschouwing wel wat pessimistisch genaamd mag worden. Het zou den gemeenten niet aan hulp en voorlichting ontbreken, en bovendien is het Prov. Collegie van Toezigt geroepen om de plaatselijke verordeningen goed te keuren. Bij den tak van bestuur der kerk zijn van de meeste gemeenten plaatselijke reglementen op de verkiezing der kerkeradsleden ingekomen, en ik herinner mij niet dat er geweest zijn, die geene aanleiding of lust betoonden om het verkiezingswerk te regelen. En terwijl het hier de financiën der gemeente betreft, waaromtrent men in den regel minder onverschillig is, betwijfel ik zeer of het beweren van het Alg. Collegie opgaat. De zucht om niets ongeregeld te laten, heeft den wetgever verlokkt om de hem gestelde grens te overschrijden, en die overschrijding wordt niet geregtvaardigd door de aangevoerde redenen. Bij dien noodeloozen omslag valt dan ook bij plaatselijk reglement al zeer weinig aan te vullen of te wijzigen. Maar hoe nu, als die betrekkelijk niet weinige gemeenten in de kerk, bepalingen moeten maken omtrent een census, enz.? Zullen zij dan wel lust hebben en bekwaam zijn tot het zamenstellen van een plaatselijk reglement, of zal het Alg. Collegie zijne goedheid zoo ver uitstrekken, dat het ook te dezen aanzien nadere voorschriften geven wil? Inderdaad, het springt in het oog, dat de autonomie der gemeenten gevaar

loopt, als het beheer op zulk een omslagtige wijze geregeld wordt. Met de vrijheid en zelfstandigheid der gemeenten zou het geven van eene beknopte schets van beginselen meer in overeenstemming zijn. Het algemeen reglement is de grondwet van het beheer, en ik vraag, hoe de grondwet van den Staat er wel zou uitzien, indien zij naar dit model ingerigt werd! Algemeene voorschriften kunnen en mogen niet tot de geringste kleinigheid afdalen. Hierom had ik gewenscht, dat dit reglement zich bepaalde tot enkele hoofdtrekken, en het Collegie den weg had ingeslagen, om de uitwerking daarvan aan de gemeenten of aan de Provinciale Collegiën op te dragen. Aan de laatsten het liefst, omdat dan de eenheid van fundamentele vormen in iedere provincie het best bewaard zou worden, en er voldoende waarborg zijn, dat bijzondere belangen en omstandigheden op het oog gehouden werden. Het was juist gezien van Willem I, dat hij geen algemeen reglement op de kerkelijke administratie, maar *provinciale* reglementen ontwierp. Daardoor kon het eigenaardige, dat iedere provincie oplevert, bewaard blijven, terwijl de hoofdbeginselen niet gekrenkt werden. En hoe veelsoortig de omstandigheden en gebruiken zijn, kan eene onderlinge vergelijking dier reglementen ons leeren. Wat schade, dat men in verschillende provinciën in de bijzaken van beheer verschillend te werk gaat! Wat schade, dat het beginsel hier op deze en dáár op gene wijze wordt toegepast! Hadde het Alg. Collegie zich tot eene mede-

deeling van hoofdtrekken bepaald, ik vlei mij, dat dit een gunstigen indruk zou gemaakt hebben en voordeelig geweest zijn aan een ruimere invoering der organisatie. In den regel is men afkeerig van zulke breed uitgewerkte en naauwkeurig gedetailleerde reglementen op het huis-houdelijk beheer. Rijg toch niet te veel in het keurs-lif van reglement en wet, vooral niet in de kerk! Ver-geet niet, dat het het eigendom der gemeente is, waar-over gij niet tot beheerder, maar tot toeziende voogd zijt aangesteld, en wel zoolang, als uw pupil dit gedooft. Een en ander doet mij gelooven, dat de schets van be-ginselen, door het Alg. Collegie wettig vastgesteld en door het Provinciaal Collegie tot een provinciaal regle-ment uitgewerkt, met in achtneming van plaatselijke om-standigheden en onder goedkeuring van het Alg. Collegie, aan de gestelde eischen zou voldoen.

Onder de beginselen, die ongetwijfeld ernstig ter sprake zullen komen, behoort *de benoembaarheid tot Kerkvoogd*. Ieder zal erkennen, dat, waar aan Kerkvoogden zoo groote financieele belangen toevertrouwd worden, daar ook voor hen bijzondere vereischten te stellen zijn, en waarborgen voor eene degelijke administratie bestaan moe-ten. En het is juist op dit punt, dat het concept-regle-ment ons teleurstelt. Vroeger hebben wij reeds opge-merkt, dat een geldelijke census voor de kiesbevoegd-heid verplichtend moest gemaakt zijn, omdat het hier zaken van beheer betreft. En met nog meer kracht dringen wij op het stellen van dien census aan voor de benoem-

baarheid tot kerkvoogd. Ten hoogste heeft het ons bevreemd, dat het Alg. Collegie blijft vasthouden aan de beginselen van het voorloopig besluit. Bij het ontwerpen van deze nadere regeling had men daarop moeten terug komen. Waarlijk het is niet genoeg, als voorwaarde te stellen, dat kerkvoogden stemgerechtigde leden behooren te wezen van de gemeente, wier belangen zij te behartigen hebben. Er mag billijkerwijze van hen, die geroepen worden tot het beheer van soms aanzienlijke goederen, meer geeischt worden. Hoe vrijgevig ook gestemd, hoe ook geneigd om aan de gemeente de meest mogelijke vrijheid toe te staan, mag toch het financieel beheer van hare bezittingen niet aan onbekwame handen toevertrouwd worden, en heeft de wetgever te zorgen, dat er iets anders en iets meer van den beheerder worde geeischt, dan dat hij lidmaat en meerderjarig zij. Moet de ondervinding niet leeren, en waarschuwen de resultaten van de kiesvrijheid bij het bestuur der kerk niet luide en dringend? Ja, zoozeer begint men in te zien, dat deze uitvoering van art. 23 der kerkelijke grondwet verderfelijk werkt, dat het denkbeeld van een geldelijken census in de Synode ernstig besproken en krachtig verdedigd is. En zal men zich bij de organisatie van het beheer niet spiegelen aan het bestuur, geen winst willen doen met de verkregen ervaring? zal men ook de financieele belangen der gemeente aan de grootste gevaren blootstellen willen, door de mogelijkheid toe te laten dat het beheer in verkeerde handen geraakt? Onverantwoordelijk

inedaard van den hoogsten wetgever, om niet liever wat te streng, dan te zwak in deze te werk te gaan. De wet alleen kan waarborgen stellen voor het behoud van zoo aanzienlijke bezittingen, en de beste waarborg is zeker gelegen in de soliditeit van hem, die ze bestuurt. En oordeele nu ieder, of het genoeg is stemgerechtigd lidmaat te zijn! Immers neen, er behooren andere vereischten gesteld te worden.

Dat een ligchaam als de Synode tegen de invoering van eenen geldelijken census bezwaar maakt, kunnen wij ons gemakkelijk verklaren, maar wat bij het bestuur min passend schijnt, kan daarom noodzakelijk geacht worden bij het beheer. Hier geldt het eenig en alleen de stoffelijke belangen der gemeente. Zullen deze niet in verkeerde handen komen, dan moet niet vroomheid maar kennis, niet kerkelijke ijver maar administratieve bekwaamheid het eerste vereischte voor den beheerder zijn. Zal niemand het ontkennen, dat voor een kerkvoogd een geheel andere maatstaf gebezigd moet worden dan voor een kerkeraadslid, en dat hij, die uitnemend geschikt is voor deze laatste betrekking, al zeer ongeschikt kan wezen voor de eerste, dan meenen wij, dat het Alg. Collegie voor beide betrekkingen niet dezelfde eischen mag stellen. Juist om de onzekerheid, wie volgens de tegenwoordige wijze van uitvoering van art. 23 van het Algemeen Reglement, tot het diakenschap geroepen kunnen worden, beginnen sommige kerkeraden, in het belang der armengoederen, bepalingen te maken, door welke zij oordeelen zich van

eene goede administratie te kunnen verzekerd houden. Zij vragen van den benoemden diaken voldoende borgtocht of aanwijzing van soliede borgen, en wie kan dat afkeuren? Zal men nu bij de kerkelijke goederen, die in den regel aanzienlijker zijn, ligtvaardiger te werk gaan? Zal men niet met meer nadruk letten op de benoeming van een kerkvoogd dan van een diaken? Of zou men meenen, dat het toezigt op het beheer genoegzaam is om voor gevaren te behoeden? Wie zal het gelooven! Het is bekend dat vele, zelfs betrekkelijk kleine, gemeenten, over zeer belangrijke inkomsten te beschikken hebben, en eveneens bekend, dat velen op dien kerkeschat begeerig het oog slaan. Is het niet hard, wanneer de burgerlijke gemeente onder drukkenden last gebogen gaat, terwijl de kerkelijke jaarlijks haren schat ziet vermeerderen? Is het niet hard, wanneer de gemeente jaarlijks zoo veel van de zuurverdiende penningen moet afstaan voor onderwijs en armenzorg, terwijl de kerk ieder jaar aanzienlijke sommen laat inschrijven op het Grootboek? Behooren armverpleging en onderwijs niet van nature bij de kerk, en zou het ongeoorloofd zijn de kosten van het een en ander over te brengen bij haar, die het zoo gemakkelijk dragen kan? Zoo denkt en spreekt men alligt, en dat er grond voor de vrees bestaat, dat de rijke kerkefondsen tot andere doeleinden dan waarvoor zij oorspronkelijk bestemd zijn, aangewend kunnen worden, kan ons het nu en dan uit Friesland medege-deelde leeren. Wanneer uit de kerkegoederen kunstwegen

aangelegd, brandspuiten aangekocht, subsidiën voor allerlei burgerlijke instellingen verstrekt worden, enz., wie zal dan zeggen, dat de regeling van de benoembaarheid der kerkvoogden onbelangrijk is! De teekenen des tijds waarschuwen luide, om toch de goederen der gemeenten niet onbedachtzaam aan gevaren bloot te stellen. Er zouden dagen in aantocht kunnen zijn, waarop de gemeente voor zuiver kerkelijke belangen ze dringend zou behoeven. Nu reeds moeten de predikantstraktementen, door vermeerdering van de gemeentelijke bijdrage, aanmerkelijk verhoogd worden, en blijven de gemeenten, waar zulks niet geschiedt, vacant. Bij het doorvoeren der scheiding van kerk en staat, is het niet zoo ondenkbaar, dat de gemeenten tot nog andere belangrijker offers geroepen worden. De algemeene belangen der kerk worden met ieder jaar al dringender aan de ondersteuning der kerkvoogdijën aanbevolen. Indedaad, het kan de gemeenten, die veel of weinig bezitten, niet te krachtig op het hart gebonden worden: houdt, wat gij hebt, en stelt toch den hoogsten prijs op een zuinig en goed beheer! Ziet naauwkeurig toe, aan wien gij uwe financieele belangen in handen geeft! — Maar dan moet ook de wet, die de regeling bevat, hiertoe krachtig medewerken. De wet hebbe te zorgen, dat aan de meest belanghebbenden ook den meesten invloed op den gang der administratie verzokerd zij. Is dit niet het geval, en staan bij de benoeming van kerkvoogden de hoogst aangeslagene in den kerkelijken omslag en de man, die naauwelijks zich zonder de hulp van het

armbestuur redden kan, volkomen gelijk, dan begaat men een schroomelijk onregt, en er wordt een billijke verontwaardiging tegen die organisatie geboren bij hen, aan wien de gemeente in dit opzicht het meest gelegen moet zijn. Laat ons het toch niet verbloemen, dat het verkiezingswerk in eene partijzaak is ontaard! In waarheid, de zoo dikwerf verkondigde mondigheid van de leden der kerk, om zelve aan het bestuur en beheer een meer werkzaam deel te nemen, is eene bittere satyre. Allerwege kan men bespeuren dat het algemeene stemregt meer het belang eener partij dan het welzijn der kerk dient. Aan partijbelang wordt alles ondergeschikt gemaakt. De bekwaamsten en waardigsten worden voorbijgegaan ter oorzake van heterodoxie. Ook op de administratie is nu het oog gevestigd. Deze en gene kerkvoogden, het staat vast, moeten verwijderd en vervangen worden door mannen van de kleur. En heeft men ook het beheer der bezittingen in handen, wat kan en zal er dan gebeuren! De tijd zal het leeren, en te laat zullen de oogen opengaan.

Heeft het Alg. Collegie geen open oog voor die toekomst? Heeft het niet geweten, wat het deed, toen het ter neder schreef: „tot kerkvoogden en notabelen zijn „alleen benoembaar stemgerechtigde leden van die gemeente, „voor welke de benoeming plaats heeft.” Wie zou het durven denken! Neen, deze regeling van benoembaarheid is niet onopzettelijk geschied. Het Alg. Collegie was bij het vaststellen van het besluit ter voorloopige organisatie door onderscheidene kerkvoogdijen er attent op gemaakt,

dat een census begerlijk was. Het schreef dan ook in gemeld besluit, om aan de gemaakte bedenking te gemoet te komen: (art. 6 al 2.) „Notabelen en kerkvoogden worden gekozen uit de *gegoede* leden der gemeenten.” Door „gegoedheid” tot voorwaarde te stellen, sloot men zich aan de provinciale reglementen aan, die de verkiesbaarheid beperken tot de „aanzienlijkste en „bekwaamste” of wel tot de „voornaamste” lidmaten der gemeente. Men koos de uitdrukking „gegoede” als meer bestemd, en beter voor beoordeeling, naar plaatselijke omstandigheden, vatbaar. In het concept-reglement is echter van die gegoeheid als vereischte geen spoor overgebleven, en men heeft er stemgeregtigheid voor in de plaats gesteld. Waarom? de memorie van toelichting bewaart hier een merkwaardig stilzwijgen. Wel lezen wij, dat de bepalingen van het besluit van 12 October 1868 omtrent het *getal* van kerkvoogden en notabelen tot geene bedenkingen hebben aanleiding gegeven, doch omtrent de vereischten tot de verkiesbaarheid en de noodzakelijkheid of wenschelijkheid om de gegoeheid te laten wegvallen, geen enkel woord. Het groot belang der zaak eischte wel eenige opheldering. Ligt misschien de reden voor die weglating in de omstandigheid, dat de uitdrukking „gegoed” even onbestemd en aan verschillende uitlegging onderhevig is, als de vroeger afgekeurde?” Had men welligt het oog op het voorgevallene in eene aanzienlijke gemeente, waar in den hoofdelijken omslag door den hoogsten contribuabele f 120 en door den laag-

sten f 0.70 wordt bijgedragen, en nu notabelen benoemd werden tot de laagste klasse behoorende? Is het toen aan het Alg. Collegie duidelijk geworden, dat het begrip van gegoedheid al te elastiek kan worden opgevat? Hoe het zij, ik geef gaarne het woord prijs, mits de zaak behouden blijve. En door niet eene andere, meer bestemde, uitdrukking te kiezen, is nu de zaak verloren gegaan. Waarlijk het Alg. Collegie gaat hier wat onbedacht te werk. Het kan de woorden van *Boeles*, Scheiding van Kerk en Staat p. 61, thans niet meer tot de zijne maken: in den regel „mag men echter van het doorzicht der stembevoegden „en notabelen verwachten, dat partijzucht hen niet zal „verleiden om het beheer opzettelijk aan verkeerde handen toe te vertrouwen.” Wat heeft de ervaring geleerd? Heeft de keuze van de stembevoegden zoo geheel aan de verwachting van het Alg. Collegie beantwoord? Zijn er waarlijk zulke uitstekende proeven geleverd van het doorzicht der kiezers? En zoo het collegie al te vreden mogt zijn, is die tevredenheid ook bij alle gemeenten? Gaan er niet klagten op over den toestand, waarin men geraakt is? Zijn er geen twisten en veten ontstaan? Trekken de leden der gemeente elkander niet voor de regtbank? Moet niet met behulp van den sterken arm eene poging aangewend worden tot overgave der administratie? Al die jammeren zullen toenemen, nu bovendien nog de bepaling weggevallen is omtrent de gegoedheid. Wat baat het toch, dat aan het slot van art. 4 van het Concept-reglement, aan de gemeente de bevoegdheid toegekend wordt, om

bij plaatselijk reglement, de benoembaarheid van stemgerechtigden tot kerkvoogd, van eenen census of andere beperkende voorwaarden afhankelijk te stellen! De gemeenten, die op eigen heil bedacht zijn, zullen ongetwijfeld van deze bevoegdheid gebruik maken, indien de meerderheid van kerkvoogden en notabelen dit verkiest. Maar het plaatselijk reglement wordt naar art. 23 door dezen ontworpen, ter visie gelegd en vastgesteld. De gemeenteleden mogen aandringen op het wenschelijke van zoodanige beperkende voorwaarden, ten slotte hangt het toch van de stem dier mannen af, of zij zich zelve benoembaar zullen verklaren of niet. En kan men nu met grond verwachten, dat kerkvoogden zullen medewerken aan het delven van hun eigen graf? dat zij de vrijheid, door het algemeen reglement gegeven, zoodanig inkrimpen zullen bij plaatselijke verordening, dat hunne aftreding noodzakelijk wordt? Het is niet te denken. De bevoegdheid tot het invoeren van een census is illusie. Indien het Alg. Collegie niet op zijne schreden terugkeert en den census verplichtend maakt, is er geen stellige waarborg dat het beheer niet aan verkeerde handen wordt toevertrouwd.

Dit gansche art. 4 van het ontwerp eischt dringend herziening. Wie de tweede alinea inziet, zal met mij over onduidelijkheid klagen. Zij luidt: „In gemeenten, waar slechts één kerkvoogd is, kan van deze bepaling, onder goedkeuring van het provinciaal collegie, worden afgeweken.” Van welke bepaling? De eerste alinea houdt

in : dat tot kerkvoogden en notabelen alleen benoembaar zijn stemgerechtigde leden van die gemeente, voor welke de benoeming plaats heeft. Hiervan mag afgeweken worden in plaatsen met één kerkvoogd. Die afwijking kan nu hierin bestaan dat, òf de kerkvoogd geen lid der gemeente behoeft te zijn, òf wel lid, maar niet stemgerechtigd. Wat men eigenlijk bedoelt, is onzeker. Ik vermoed, dat men bij deze bepaling het oog op zeer kleine gemeenten of combinatiën gehad heeft, en wilde uitdrukken, dat, bij gemis van een geschikt administrateur, de kerkvoogd kan gekozen worden uit de stemgerechtigde leden eener andere, naburige gemeente. Is dit vermoeden juist, dan zal de redactie verandering moeten ondergaan, opdat de bedoeling duidelijk zij. Doch dan zij het mij vergund te vragen, of zoodanige gemeenten werkelijk aangetroffen worden, die niet een enkel persoon, geschikt voor kerkvoogd, zouden kunnen aanwijzen, en hoe daar op dit oogenblik dan het beheer gevoerd wordt; of het, toegestemd moettende worden, dat er zulke gemeenten zijn, dan niet raadzaam te achten zij, dat de combinatie, waartoe zij behooren, als meest geroepene tot het beheer optrede, en de kerkvoogden van het eene deel der gemeente ook als zoodanig bij het andere deel fungeren? Als de gemeente van dien omvang en dat gehalte is, dat er zelfs niet één kerkvoogd gevonden kan worden, dan mag ook aan haar niet worden vrijgelaten, wien zij met het beheer belasten wil. Het Alg. Collegie gevoelt, dat die onbepaalde be-

noembaarheid tot kerkvoogd, practische moeilijkheden oplevert. Het denkt aan kleine gemeenten beneden de 150 zielen en stelt zich de mogelijkheid voor, dat hier geene geschikte personen te vinden zijn. Maar volgens zijn eigen beginsel moet ieder stemgerechtigd lid der gemeente geschikt geacht worden, om als notabele en kerkvoogd te fungeren. Vrij en gansch onbeperkt moet de keuze zijn. Waarom dan op dienzelfden grond niet beweerd, dat de stemgerechtigde leden, zelfs der kleinste gemeente, even bekwaam moeten gerekend worden? Waarom, als zij notabelen kunnen kiezen, dan ook niet één kerkvoogd? Waarom het beginsel gebroken bij die kleine gemeenten, en aan deze het regt onthouden, waarop zij even goed aanspraak mogen maken als de grootere? Zoo er ook maar 3 stemgerechtigde leden in zulk eene gemeente zijn, eischt het beginsel, dat er één kerkvoogd en twee notabelen door hen gekozen worden. Maar geene gemeente is zóó klein. Bedrieg ik mij niet, dan ligt bij deze regeling van een ondenkbaar exceptioneel geval, de meening onbewust ten grond, dat de kerkvoogd niet slechts een stemgerechtigd lid der gemeente, maar ook een voor de administratie geschikt persoon moet zijn. En ik bejammer het zeer dat het Alg. Collegie dit niet openlijk uitgesproken en als noodwendig vereischte op den voorgrond gesteld heeft.

Grooten lof verdient, mijns inziens, het Alg. Collegie dat het zoo zuiver en ongeschonden het groote beginsel bewaard heeft, dat in iedere gemeente het beheer der

goederen en fondsen bij de kerkvoogden, onder medewerking van notabelen, berust. Volstrekt uitgesloten is elk denkbeeld van medebeheer of beschikking over kerkelijke eigendommen door eenig hooger collegie. Slechts dan treedt het provinciaal collegie van toezigt in zaken van beheer tusschen beide, wanneer tegen de handelingen of besluiten van kerkvoogden, of van kerkvoogden en notabelen klagten ingebracht zijn, en kennelijk de belangen der gemeente worden miskend of verwaarloosd. Overigens wordt aan het vrije beheer geene belemmering in den weg gelegd. Het concept-reglement sluit zich zooveel mogelijk aan de bestaande voorschriften en bepalingen aan, en wie zich de moeite geeft van het oude en nieuwe reglement met elkander te vergelijken, zal bij de meeste afwijkingen ook verbeteringen ontdekken. Moge deze of gene van oordeel zijn, dat in het reglement zijne eigenaardige omstandigheden niet voorkomen, die bedenke, dat hier alleen algemeene bepalingen van beheer geschreven staan, en de gelegenheid gegeven is om in het plaatselijk reglement die aan te vullen

Het beheer en het toezigt daarop staan met elkander in het naauwste verband. Moet de gemeente in het beheer harer eigendommen zoo vrij mogelijk zijn, in de regeling van het toezigt op dit beheer, heeft zij er belang bij, dat zoo scherp mogelijk op misbruiken en verkeerdheden toegezien worde. Een goed toezigt is geen hinderpaal voor ware vrijheid, en bevordert eene goede administratie. Ieder, die beheer voert over hem betrouwde goederen en

fondsen van eenig aanbelang, moet op eene degelijke contrôle prijs stellen. Alleen dáár, waar het beheer te wenschen overlaat, kan het hooger toezigt lastig bevonden worden, terwijl het juist dáár het meest gewenscht en nuttigst werken zal. Men zegge niet, dat het hooger toezigt onnoodig en overbodig is, zoo maar jaarlijks aan de gemeente rekening en verantwoording van het gevoerde beheer plaats vindt, want wie is zulk een vreemdeling op dit gebied, dat hij niet weet, hoe er nog telkens gebeurtenissen voorvallen, die de tusschenkomst van het hoogere collegie noodzakelijk maken! Voornamelijk met het oog op de nieuwe periode van beheer, op de uitbreiding van het stemregt, op de onzekerheid, of de kerkvoogden en notabelen wel de geschikte personen zijn om de administratie te voeren, is het toezigt onmisbaar. Heeft men vroeger het beheer gevoerd zonder eenig hooger toezigt, en liet dit beheer niet te wenschen over, wie zal, bij den veranderenden stand van zaken, in het verledene een waarborg voor de toekomst durven zoeken! Zoo er ooit een toezigt noodig was, nu voorzeker kan men het niet ontberen. Als de goederen en fondsen der gemeente in handen gesteld worden van mannen, die uitmunten, niet door administratieve bekwaamheden, maar door dogmatische bevangenheid, dan kunnen belanghebbenden slechts ruste vinden in het hooger toezigt, dat op het beheer wordt uitgeoefend. Van de regeling van dit toezigt hangt dus zoo onberekenbaar veel af om verkeerdheden, waar die bestaan, te doen

ophouden, en de gemeenten voor financieele schade en verliezen te behoeden.

Dit toezigt wordt uitgeoefend door Provinciale Collegiën en een Algemeen Collegie. Voor het in stand blijven van dit laatste worden als redenen aangevoerd, het wenschelijke om eenheid te bevorderen en tegen onverhoopte misslagen gewaarborgd te zijn, en de noodzakelijkheid om, op verzoek van belanghebbenden, uitspraak te doen in hooger beroep. Er wordt voorts op gewezen, dat bij eene toetreding, zoo niet van alle, dan toch van de groote meerderheid der hervormde gemeenten, er behoefte bestaat aan een middenpunt, een vertegenwoordiger, die uit hooger standpunt voor aller belangen waakt, en zich deze, waar het noodig is, met al de kracht hem verleend, aantrekken kan. Eindelijk verdedigt het Alg. Collegie zijne bestending om reden, dat er toch eene centrale instelling tot wetsverandering wezen moet. — Ofschoon wij voorzien, dat het Alg. Collegie, den aard zijner werkzaamheden in aanmerking nemende, niet veel te doen zal hebben, nadat alles geregeld zal zijn, hebben wij tegen de voortzetting van zijn jeugdig bestaan geen overwegend bezwaar. Wij moeten erkennen, dat in sommige opzichten zijn bestaan nuttig kan zijn. Veel meer waarde moet intusschen aan het provinciale toezigt toegeschreven worden. Zie ik wel, dan zijn de werkzaamheden hier niet verminderd, doch is er ook niets bijgevoegd, wat niet onder de rubriek „toezigt” behoort. Geen schijn nog schaduw is er te bespeuren van

de zucht om „de kerkvoogdijen tot poppen en marionetten te maken” of der gemeente een knellend juk opteleggen. Integendeel, naar ons inzien had de afdeeling, die over de Provinciale Collegiën handelt, en 15 artikelen bevat, wel één artikel mogen behelzen als art. 63. Gaarne had ik er eenige, die alleen maatregelen van orde betreffen, willen ruilen voor een of twee, die nauwkeurig den aard van het toezigt of de werkzaamheden van het Collegie omschrijven. Schier geheel handelt deze afdeeling over de zamenstelling van het Collegie, en zijne werkzaamheden worden hier en daar sporadisch medegedeeld.

Het zal zeker velen bevreemden, dat men bij deze nieuwe organisatie alweder aan *Limburg* een gelijken rang als aan de grootste provinciën toekent. Ook *Limburg* zal zijn eigen collegie hebben; ook *Limburg* zal een vertegenwoordiger zenden naar het Alg. Collegie met dezelfde magt en stem als de overigen; ook *Limburg* zal een even groot gewigt in de schaal leggen als b. v. *Gelderland* en *Zuid-Holland*. Dit is bepaald een misgreep van den wetgever. *Limburg* had als een classikaal ressort aan de provincie *Noord-Brabant* moeten toegevoegd zijn. Het is een onregt, dat het kleine *Limburg*, met ongeveer 4000 zielen, bij de vertegenwoordiging op gelijken lijn staat met de aanzienlijkste provincie. In het Algemeen Collegie worden door *Limburg*, de *Waalsche* gemeenten en de Synode vijf stemmen uitgebragt, opwegende tegen de stemmen der groot-

ste provinciën. Is dit niet voor het minst hoogst gebrekkig te noemen? Is dit vertegenwoordiging van de gemeenten? Is dit met de eischen eener goede organisatie bestaanbaar? Neen, dan verdiende het ontwerp van den Minister Olivier ten jare 1864, waarbij Limburg verval- len was, verreweg de voorkeur. Men wijze hier toch niet op het feit, dat Limburg ook in het hoogste kerkbestuur eene eigene plaats inneemt, want meer dan eenmaal is er op zijne verwijdering krachtig aangedrongen, en werd daartoe zelfs het besluit genomen. De omstandigheid alleen, dat men bij eene reorganisatie niet partieel wilde te werk gaan, heeft Limburg voor het oogenblik doen blijven. Zijn val is echter besloten, en de ure komt, dat Limburg als eene classis bij Noord-Braband wordt ingedeeld. Zoo ver ik mij herinneren kan, is er geen proefhoudend argument voor zijn zelfstandig bestaan aangevoerd geworden. Treedt Limburg tot hiertoe nog in de Synode op, dan is dit slechts tijdelijk, want bij eene reorganisatie, die niet uitblijven kan, zullen èn Limburg èn de Staats-commissie voor de Indische ker- ken moeten wijken. Nu het beheer georganiseerd wordt, had het Alg. Collegie de gebrekkige zamenstelling der Synode niet tot model moeten nemen, maar zelfstandig en naar eigen oordeel eene betere vertegenwoordiging in het leven roepen. De mogelijkheid bestaat nu, dat het lid voor Limburg nog den, door de Synode af- gevaardigden broeder, uit zijn gewest naast zich ziet zit- ten in het Alg. Collegie, en Limburg in dat Collegie

even groote beteekenis heeft als Noord- en Zuid-Holland te zamen. Hoogst noodig is het, dat het Alg. Collegie hierop attent gemaakt, en ernstig op verwijdering van Limburg als zelfstandig collegie aangedrongen worde.

Tegen de toelating van den vertegenwoordiger der Waalsche gemeenten en het zelfstandig bestaan van een Waalsch ressort, hebben wij geen bezwaar. Er bestaat onzes inziens een groot verschil tusschen deze en de Limburgsche gemeenten. Het huishoudelijk bestuur en beheer is bij de eerstgenoemden geheel eigenaardig. Vergis ik mij niet, dan is het beheer der kerkelijke goederen in de meeste gemeenten aan geen hooger toezigt onderworpen. Wenschen zij dit toezigt, en hebben zij zich aan deze organisatie aangesloten, dan bestaat er geen reden om de Waalsche gemeenten niet onder een eigen collegie van toezigt te plaatsen, en haren vertegenwoordiger eene plaats te geven in het Alg. Collegie. Het zal evenwel bij de definitieve vaststelling van het reglement moeten blijken, dat de groote meerderheid dier gemeenten tot deze organisatie toegetreden is, om aan het Waalsche lid zitting te kunnen verleenen in het Alg. Collegie. Indien hij slechts zeer weinige gemeenten representeert, zal aan zijne verwijdering geen twijfel kunnen bestaan.

Het Prof. collegie zal uit *zeven* leden bestaan, waaronder één lid van het Provinciaal Kerkbestuur. Wij achten dit getal niet te hoog. Omtrent het beginsel van samenwerking met het kerkelijk bestuur kan evenwel

zwarigheid bestaan. Men zou er verwarring van twee strijdige gezigtspunten in kunnen zien, en oordeelen, dat alzoo een onzuiver bestanddeel in het beheer wordt gemengd. En inderdaad, er is voor eene strenge scheiding van beheer en bestuur veel te zeggen. Het Alg. collegie heeft echter gevoeld, dat het op de volledige toepassing van dit beginsel niet kon en moest aandringen. De ervaring heeft gelcerd, dat het zitting hebben van leden des Kerkbestuurs eene bepaald nuttige zijde heeft. Niet slechts wordt de band, die beide deelen der kerk verbindt, naauwer toegehaald, maar ook de samenwerking wordt bevorderd. In de praktijk zou de scheiding nadeelen opleveren, die niet opgewogen kunnen worden door de voordeelen. Voor klerikalisme behoeft waarlijk geen vrees te bestaan. Bestuur en beheer hebben te veel punten, waar zij elkander ontmoeten, om ze zoo uiterst gestreng te willen afzonderen. Het is wenschelijk, dat er eene goede verstandhouding tusschen beiden blijve, in het belang der gemeenten. Evenzeer als in de gemeente kerkvoogden en kerkeraad elkander vriendschappelijk de hand moeten reiken, en nimmer vergeten mogen, dat de uitwendige bloei en het innerlijk leven der gemeente zoo belangrijk op elkander influenceren, evenzeer mag bij het toezigt houden op het financieel beheer die naauwe band wel in gedachtenis blijven. Zoover ik weet zijn van den kant der gemeenten nooit ernstige bedenkingen gerezen tegen die opneming van het bestuur. Waarom zal men dan nu aan eene theorie willen opofferen, wat in de prak-

tijk sints zooveel jaren gebleken is, goed te zijn! — De goede verstandhouding hangt evenwel geenszins van het getal stemmen af, dat door het kerkbestuur wordt uitgebragt. Het moet genoeg wezen, dat dit bestuur vertegenwoordigd is. Daarom hebben wij vollen vrede met de bepaling, dat er voortaan slechts één, in plaats van twee leden, zitting nemen zal in het provinciaal collegie. Doch dan eischt het beginsel, dat de Synode eveneens door één lid in het algemeen collegie, en niet door drie leden, vertegenwoordigd worde. Vroeger was men door het Besluit van 9 Februarij 1866 aan dit drietal Synodale mannen gebonden, maar ieder zal erkennen moeten, dat men, om des beginsels wil, met één kan en moet volstaan. De zamenstelling van het alg. collegie mag niet zoodanig worden, dat de invloed der meest belanghebbende leden te loor gaat. De vertegenwoordiging van het bestuur bij het beheer blijve, maar bepale zich tot één lid van het kerkbestuur in het provinciaal- en één lid der Synode in het algemeen collegie.

Op welke wijze zullen de leden van het provinciaal collegie verkozen worden?

Overeenkomstig het besluit tot voorloopige organisatie moesten de afgevaardigden der verschillende gemeenten in de provincie op een bepaalden dag zamenkomen in de hoofdplaats van het gewest, om aldaar hunne stemmen uit te brengen voor de benoeming der leden van het prov. collegie. Ontegenzeggelijk zijn aan die wijze van benoeming groote bezwaren verbonden om den verren

afstand, de moeilijkheid der reis, b. v. in Zeeland, de groote kosten voor arme kerkvoogdijen, etc. Dit alles in aanmerking nemende heeft het alg. collegie een middel gevonden om die bezwaren te ontgaan, en toch de stemming door en voor al de gemeenten te doen plaats hebben. In de hoofdplaatsen van het classicaal ressort zullen voortaan de afgevaardigden te zamen komen, om in de open vallende plaatsen of vacaturen te voorzien. Die classicale vergaderingen zullen op één dag gehouden worden, en de stemmingsen geschieden onder leiding van een lid van het Prov. collegie, terwijl de algemeene uitslag door dit collegie opgemaakt, en aan de verschillende administratiën medegedeeld zal worden. Ieder zal die verandering als verbetering roemen. Het bezwaar, dat grootere classen een overwegenden invloed op de keuze uitoefenen kunnen, acht ik van minder aanbelang, dan dat, hetwelk uit de noodzakelijkheid eener herstemming geboren wordt. In dit geval moeten nogmaals alle afgevaardigden opgeroepen worden naar de classikale hoofdplaats, hetgeen dubbele moeite en kosten veroorzaakt, en aanleiding zal kunnen geven, dat velen, niets anders te doen hebbende, dan uit twee opgegeven namen één te stemmen, die werkzaamheid van te luttele beteekenis zullen achten, om er zich de bezwaren en kosten eener dagreize voor te getroosten. Bij de provinciale vergadering wordt dit vermeden, omdat men in geval van herstemming of bedanken voor eene benoeming terstond tot eene nieuwe verkiezing kan overgaan. Er is dus tegen het

een en het ander wat in te brengen, doch als wij kiezen moeten, scharen wij ons aan de zijde van het concept. Misschien hadden wij ons zelfs verstout om te bepalen, dat de leden van het prov. collegie zooveel mogelijk uit de verschillende classicale ressorten gekozen moesten worden, indien het ontwerpen van dit reglement aan ons opgedragen ware. Voor zoodanige bepaling meenen wij dat nog al wat pleiten kan. Bij het kerkelijk bestuur bevindt men zich daarbij zeer goed.

Na de bespreking van den grondslag en de hoofdbeginselen van Concept-reglement, zij het ons vergund nog eenen vlugtigen blik op enkele artikelen te werpen, niet om op de redactie, maar op de daarin voorkomende zaken opmerkzaam te maken.

De laatste alinea van art. 1 wordt beheerscht door het slotartikel. Zoodra de Waalsche gemeenten, d. i. de groote meerderheid, zich aan deze organisatie aansluiten, treedt het bedoelde collegie van toezigt op, en zendt het eenen afgevaardigde naar het algemeen collegie. Mogt onverhoopt blijken, dat van de gezindheid dier gemeenten te gunstige gedachten gekoesterd zijn, dan valt deze alinea weg met al wat in dit reglement op die gemeenten betrekkelijk is.

Er zijn echter, nevens de Waalsche, ook nog andere gemeenten, die tot de Ned Hervormde kerk behoren. Van deze is met geen woord melding gemaakt in het concept. Zal er geene gelegenheid gegeven wor-

den aan de Presbyteriaansch-Engelsche en Schotsche gemeenten, om tot de organisatie toe te treden? Van de te dezer stede gevestigde kan ik verzekeren, dat het besluit tot voorloopige organisatie er een punt van ernstige overweging uitgemaakt heeft. Die gemeenten zijn immers niet per se uitgesloten?

Op den inhoud van art. 4 hebben wij genoeg de aandacht gevestigd, om, zoo ik hoop, het verlangen naar herziening algemeen te maken. Er moeten andere vereischten gesteld worden voor de verkiesbaarheid tot kerkvoogden, dan eenvoudig dat zij stemgeregtigde leden der gemeente zijn. Hierop zij iedere administratie toch attent!

In art. 6 wordt over de benoeming van predikanten tot kerkvoogd gesproken. Deze kan alleen geschieden onder goedkeuring van het provinciaal collegie, en indien zij gerekend wordt in het belang der administratie te zijn. De regel is derhalve: geen predikant tot kerkvoogd! Het is wel! Doch waarom de predikant zoo bepaald uitgesloten? omdat hij predikant is? Gaan de zaken dan zoo verkeerd in die gemeenten, waar de predikant tot het collegie van kerkvoogden en notabelen behoort? Zijn er geene gemeenten, waar het beheer van kerk- en armengoederen uitstekend aan den predikant is toevertrouwd? Moet de predikant niet dikwijls in dorpsgemeenten aan kerkvoogden de behulpzame hand leenen? Och, die arme predikanten! In den staat kunnen zij, als zoodanig, geene betrekking vervullen; van de vertegenwoordiging des volks zijn zij uitgesloten; in

de plaatselijke schoolcommissie moesten zij hunne plaatsen afstaan aan een wethouder, die soms ter naauwer-nood lezen en schrijven kan; en in de kerk zal men nu ook nog gaan zeggen: neen, geen predikant in het collegie van kerkvoogden! en straks voegt men er bij: alleen leeken in het bestuur! Paria's der maatschappij! omdat gij predikanten zijt, daarom zijt gij voor iedere andere betrekking ongeschikt! Ik had gemeend, dat dit treurig vooroordeel bij helderdenkenden totaal geweken was, en dat de jongste tijd getoond had, hoe predikanten ook met eere in andere betrekkingen kunnen optreden en werkzaam zijn. Of het nu wenschelijk geacht moet worden, dat de predikanten, qua tales, zitting moeten hebben in de collegiën van beheer, is hier de vraag niet, maar of zij jnist daarom gepasseerd moeten worden, of slechts, bij gebrek van beter, optreden mogen? In eene eenvoudige dorpsgemeente is zonder twijfel de predikant verkieselijker dan menig ander, die van administratie niets weet. Bovendien is in den regel de predikant niet onder de minst belanghebbenden bij een goed beheer aan te merken. Sluit dus de deur niet voor geschikten, en laat het aan de vrije keus der stemgerechtigden over, om ook den predikant tot kerkvoogd te kunnen benoemen!

Het Alg. Collegie wil in eene grootere gemeente den predikant wel het regt toekennen, om met adviserende stem aan de beraadslagingen van kerkvoogden deel te nemen, maar dan moet zulks in het plaatselijk reglement

bepaald worden. Tot adviseren is dus de predikant in staat; is hij het niet tot concluderen? is de adviserende stem niet dikwerf van groote beteekenis? maar als zijne adviezen in eene grootere vergadering op prijs gesteld worden, en zijne tegenwoordigheid dienstig is om eene gewenschte samenwerking te bevorderen, waarom dan alweder dien man niet benoembaar gesteld tot kerkvoogd? De wetgever heeft de oude bepaling laten vervallen, dat een of meer kerkeraadsliden regtens zitting nemen in de vergadering van kerkvoogden, en daarvoor tot reden opgegeven, dat het lidmaatschap van den kerkeraad niet als een waarborg van uitnemende geschiktheid tot behartiging van de stoffelijke belangen der gemeente kan beschouwd worden. De oorsprong van dit regt evenwel is niet in de bijzondere geschiktheid dier kerkeraadsliden te zoeken, maar in den wensch naar samenwerking van beheer en bestuur. Kunnen nu zoodanige kerkeraadsliden wel gekozen worden tot notabele en kerkvoogd, dan is er geen geldige reden te bedenken, waarom ook niet de predikant verkiesbaar zou zijn. Ik geef daarom in bedenking de keuze der gemeente vrij te laten, zoodat de predikant even goed benoembaar zij als ieder ander lid der gemeente, en de artt. 6 en 18 te laten vervallen.

Dat ook art. 9 herziening behoeft, zoowel op het facultatieve der invoering van eenen census, als op de medewerking van niet-lidmaten tot het verkiezen van notabelen, hebben wij boven aangetoond. In eene kerkelijke organisatie moeten onkerkelijke beginselen buitengesloten

blijven. Het reglement rust op de basis van het kerkelijk kiesregt door het bestuur aangenomen, en mag nu niet toelaten, dat anderen dan kiesbevoegden handelend optreden. Wie, om welke oorzaak ook, geen lidmaat worden wil, moet weten, dat hij in de regten en voorregten der lidmaten niet deelen kan, en geen achterdeur mag voor hem open staan om door geldelijke bijdrage zich diè regten te koopen.

Bij art. 20 is wel wat al te streng verboden. Op kleinere plattelands-gemeenten, die in het bezit van landerijen zijn, kan dit verbod wel eens ten gevolge hebben, dat zeer geschikte personen in hun belang verplicht zullen zijn voor de benoeming tot kerkvoogd te bedanken. Men bedenke, dat de keus hier niet ruim is, en door dit art. nog meer beperkt zal worden, zoodat men zich verplicht zou zien om min bekwame mannen tot de kerkvoogdij te roepen. Dispensatie, door kerkvoogden bij het Prov. Collegie aangevraagd voor een of ander hier bedoeld geval, zou moeten gegeven kunnen worden.

In artt. 28 en 29 is sprake van den hoofdelijken omslag over de leden der gemeente. De vraag doet zich voor: wie als leden eener bijzondere gemeente moeten aangemerkt worden? De kerkelijke wet is op dit punt niet duidelijk, en de jurisprudentie onzeker. Wanneer wordt men gerekend tot deze of gene gemeente te behooren? Bij lidmaten, die door belijdenis of het inleveren van eene attestatie toegetreden zijn, kan er geen twijfel bestaan, maar bij niet-lidmaten, die een grooter deel van het jaar

buiten de gemeente verblijf houden, wordt het beantwoorden dier vraag moeilijker. Zijn kerkvoogden en notabelen verkeerdelijk te werk gegaan bij het opmaken van het kohier, en hebben zij iemand omgeslagen, die òf niet behoort òf niet gerekend wil worden tot de gemeente te behooren, dan kunnen daaruit groote moeilijkheden ontstaan tot schade voor de kerkelijke kas. Het Alg. Collegie zal wel doen met de administratiën voor te lichten, wie als leden der bijzondere gemeente beschouwd en in den hoofdelijken omslag begrepen kunnen worden.

Bij art. 35, kan het geraden schijnen de laatste alinea in dezez voege te wijzigen: „de regeling van dat gebruik tot openbare godsdienstoefening verblijft aan den kerkeraad.”

Volgens art. 39 is het verboden de gelden, die tijdelijk gemist kunnen worden, in rentegevend Staatspapier te beleggen. Is het Alg. Collegie hier niet gedachtig, dat er voor rijke kerkvoogdijen niet aanstonds gelegenheid bestaat tot aankoop van onroerend goed of soliede hypotheek, en deze dus genoodzaakt worden tot het renteloos laten liggen van gelden of tot inschrijving op een der grootboeken? Waarom niet de volle vrijheid gelaten om op beleening of prolongatie te geven, of moet telkens daarvoor magtiging gevraagd en verkregen worden?

In art. 43 worde opgenomen, dat Limburg, als clasikaal ressort, behoort tot de provincie Noord-Brabant. Die provincie heeft dan *vijf* classen en staat nog beneden Gelderland en Zuid-Holland, die ieder *zes* clas-

sen hebben. Noord-Brabant kan zich niet beklagen, en het onregtmatige, dat ook het kleine Limburg, met zijne 4000 zielen, een afzonderlijk provinciaal collegie van toezigt zou hebben, is weggenomen.

Kunnen onzes inziens de verschillende artikelen over de werkzaamheden der provinciale collegiën merkelyk bekort worden, omdat zij grootendeels in eene instructie of een reglement van orde te huis behooren, wij willen ze evenwel niet voorbijgaan zonder de aandacht te vestigen op art. 57. Dit art. houdt in, dat, bij den achteruitgang of de vernietiging eener gemeente, de onbeheerde goederen en fondsen door het Alg. Collegie bestuurd zullen worden, en wel zoo, dat zij bij voortduring, zoo na mogelijk, aan hunne bestemming blijven beantwoorden. In de memorie van toelichting wordt de bedoeling van dezen maatregel aangetoond. Het is niet om over den eigendom te beslissen, maar om de verduistering der bezittingen voor te komen, dat het Alg. Collegie het beheer in handen neemt.

In art. 58 leze men in alinea 1 voor vijftien "*der-tien*" leden, en aan het slot: "*Verder wordt door de Algemeene Synode één lid uit haar midden aangewezen.*" De reden daarvoor is bekend.

Art. 61 luidt: In de vergaderingen van het Algemeen Collegie wordt geen besluit genomen, tenzij in tegenwoordigheid van meer dan de helft der leden." Met acht leden kan dus besloten worden. Geldt het eene zeer belangrijke zaak of een hooger beroep, dan kan met vijf

stemmen eene beslissing vallen, en dit zal dan eene beslissing van het hoogste collegie heeten. Wij oordeelen dat eene uitspraak van slechts $1/3$ der leden niet moet kunnen plaats hebben. In een collegie van 15 leden moeten niet ter laatster instantie door 5 leden kunnen veroordeeld worden. Ja, art. 63 in aanmerking nemende, kan eene uitspraak in hooger beroep zelfs met 4 stemmen geschieden. Voor de waardigheid van het hoogste Collegie, en in het belang van de regtspleging, zouden wij tot regel willen stellen, dat het Alg. Collegie geene besluiten neemt dan met *twee derden* zijner leden.

Dat wij met art. 64, zooals het dáár ligt, geen vrede kunnen hebben, is zonneklaar. Wij juichen het toe, dat de herziening van dit reglement zoo veel mogelijk bemoeielijkt wordt, en geene wijziging kracht van wet ontvangt, dan na in eene versterkte vergadering van het Alg. Collegie te zijn vastgesteld. Het groote bezwaar komt echter terug, dat grondwetsherziening geschiedt buiten de gemeenten om, ja dat de stemgerechtigde leden daarover niet eens gehoord worden, en er zelfs geen kennis van dragen. Op het standpunt van het Alg. Collegie is dit niet noodig, en wordt de wijziging van het reglement volkomen wettig volbragt, wanneer gezamenlijke kerkvoogden en notabelen, door afvaardiging het Alg. Collegie verdubbeld hebben. Intusschen ligt het voor de hand, dat het reglement langs dien weg eene radikale hervorming zou kunnen ondergaan.

De mogelijkheid bestaat, dat tegen den wil der gemeenten, bepalingen en voorschriften opgenomen worden, die hare vrijheid en zelfstandigheid belemmeren en vernietigen, en indedaad haar een knellend juk opleggen. Het initiatief mag voorts alleen door het Alg. Collegie genomen worden. Dit Collegie oordeelt, of het reglement aanvulling of wijziging noodig heeft al dan niet, en handelt later met de adviesen, die op zijn ontwerp-besluit ingekomen zijn, naar eigen goedachten. Ieder gevoelt, dat hierdoor der gemeente haar regt volkomen uit de handen genomen wordt. Zij kan en mag dit niet toelaten; bij iedere grondwets-herziening moet zij geraadpleegd worden. Door de aanneming van dit artikel legt zij zich den strop om den hals. Het geldt hier het behoud van hare autonomie.

Eenige algemeene- en overgangsbepalingen zijn aan het Concept-reglement toegevoegd. Een en andere minder beduidende bepaling trok onze aandacht, en bracht ons eene vraag op de lippen. In art. 70, of in eene kleine vergadering, bij staking van stemmen, aan den voorzitter eene beslissende stem mag toegekend worden? In art. 71, of de algemeene bepaling omtrent het stemmen — zuiver kerkelijk, als zij hier voorkomt — niet in strijd is met de wijze van stemmen in art. 49 voorgeschreven? of, in hetzelfde artikel aan het slot, het plaatselijk reglement, bij het regelen der verkiezing van notabelen, niet aan deze algemeene bepalingen gebonden moet zijn, en overal de volstreckte meerderheid der

behoorlijk uitgebragte stemmen normatief geacht moet worden?

Het zal de aandacht getrokken hebben, dat in dit concept niet van floreenpligtigen en opperkerkmeesters gewag gemaakt wordt. Bij het besluit van 12 Oct. 1868, kwamen zij nog voor, dewijl men zich toen de handhaving der bestaande inrigting tot beginsel stelde, en het aan de definitieve regeling overliet, hieromtrent eene beslissing te nemen. In deze organisatie is voor hen geen plaats gebleven. En wie zal er zich niet over verblijden, dat het Alg. Collegie dien stap gedaan heeft! Te regt is dat verouderde, onkerkelijke en onregtmatige stelsel van floreenpligtigen veroordeeld, en menige gemeente in Friesland, wier stoffelijke belangen in de handen van vreemden berustte, zal komen tot de vrijheid, welke haar van nature toekomt. Deze stap van het Alg. Collegie is ook voor het bestuur der kerk van gewigt, en zal ongetwijfeld bijdragen tot eene volkomen zuiver kerkelijke regeling van den toestand dier gemeenten.

Met de vaststelling van dit reglement zal nog niet alles geregeld zijn. Omtrent de quotisatie, de reis- verblijf- en bureaukosten, de regtspraak in hooger beroep, de termijnen van aanvraag enz., zullen nadere beschikkingen genomen moeten worden. Bij het opmaken van het reglement van orde, zullen misschien de, in dit algemeen reglement voorkomende, bepalingen omtrent de wijze van stemmen verdwijnen kunnen. En wis zullen de inkomende bedenkingen aanleiding geven, dat de

ontwerpers tot eene zorgvuldige revisie overgaan, en het reglement van beheer zoo mogelijk volmaken.

Het is mijn vurige wensch, dat er eene goede regeling van het beheer en het toezigt daarop tot stand kome. Innig ben ik overtuigd, dat een onafhankelijk en zelfstandig beheer van de kerkelijke goederen, voor zeer vele gemeenten verderfelijk en voor hare bezittingen gevaarlijk is. In den toestand waarin de Ned. Hervormde kerk zich thans bevindt, acht ik het van dringend belang, dat de eigendommen der gemeente in geene verkeerde handen komen. Een naauwkeurig toezigt op het beheer zal door ieder administrateur, wien het belang der fondsen ter harte gaat, wenschelijk worden geacht. Hoe goed en noodig is eene organisatie! Maar bij het organiseren zij men wel bedacht, op welken grond men het gebouw optrekt! Als het huis voltooid is en de bodem zinkt weg, stort het gebouw in één. Zal deze organisatie niet een gelijk lot ondergaan, dan moet zij rusten op den onwankelbaren grond der gemeenten. Dan alleen, wanneer de gemeenten in de gelegenheid gesteld worden om zich vóór of tegen het grondreglement te verklaren, en zij er hare goedkeuring aan verleen, kan het gezegd worden in de gemeente te wortelen, verbindende kracht te bezitten en regtsgeldig te zijn. Geschiedt dit niet, en zal deze regeling vastgesteld worden op den door het Alg. Collegie aangegeven voet, dan zal zij met onoverkomelijke bezwaren te worstelen hebben, en immer lijden aan het groote gebrek van onwettigheid.

Dit kan niet strekken tot aanbeveling aan de gemeenten, die zich hare beslissing voorbehouden hebben, en vooral niet om anderen te bewegen zich aan deze organisatie aan te sluiten. Zoowel om nu nog aan te sporen tot het vragen van goedkeuring aan de gemeenten, voordat het te laat is, als om op enkele hoofdbeginselen van dit concept de aandacht te vestigen, heb ik vrijmoedig en alleen door belangstelling gedreven, de pen opgevat. Mogt het mij later blijken, dat ik heb gedwaald, en deze organisatie volkomen wettig en verbindend is, der gemeenten tot heil en der vaderlandsche kerk tot zegen verstrekt, ik zal mij ten zeerste verblijden, want zulk eene regeling van het beheer der kerkelijke goederen en fondsen wordt door mij met alle kracht begeerd.
